

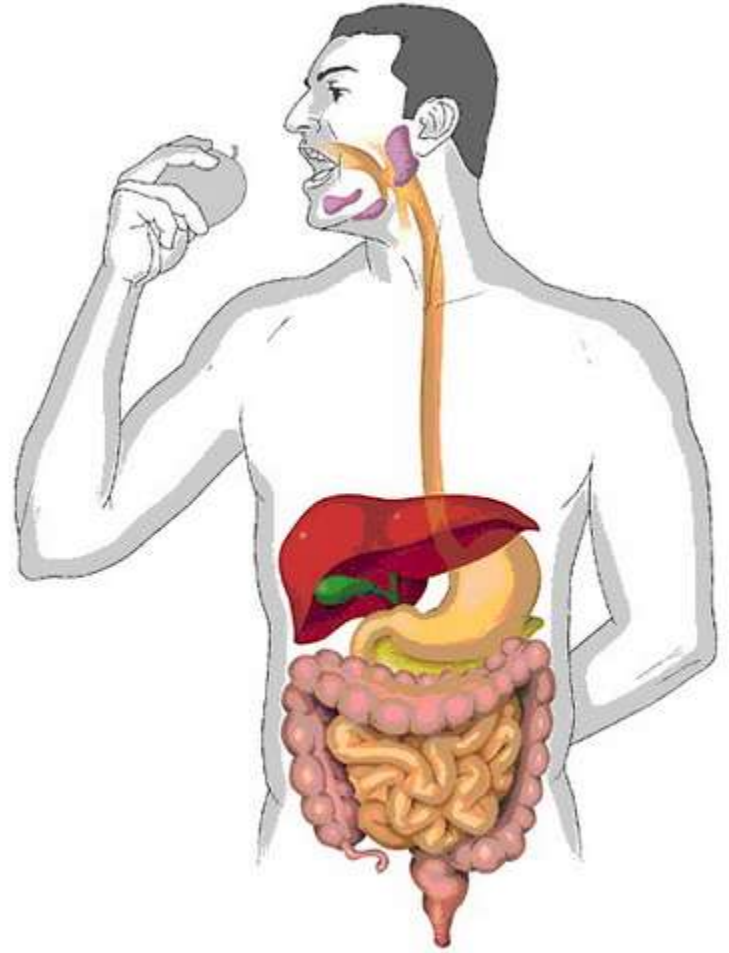

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МЕДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА ФІЗІОЛОГІЇ І ПАТОФІЗІОЛОГІЇ

*Опорний конспект лекції з фізіології
на тему:*

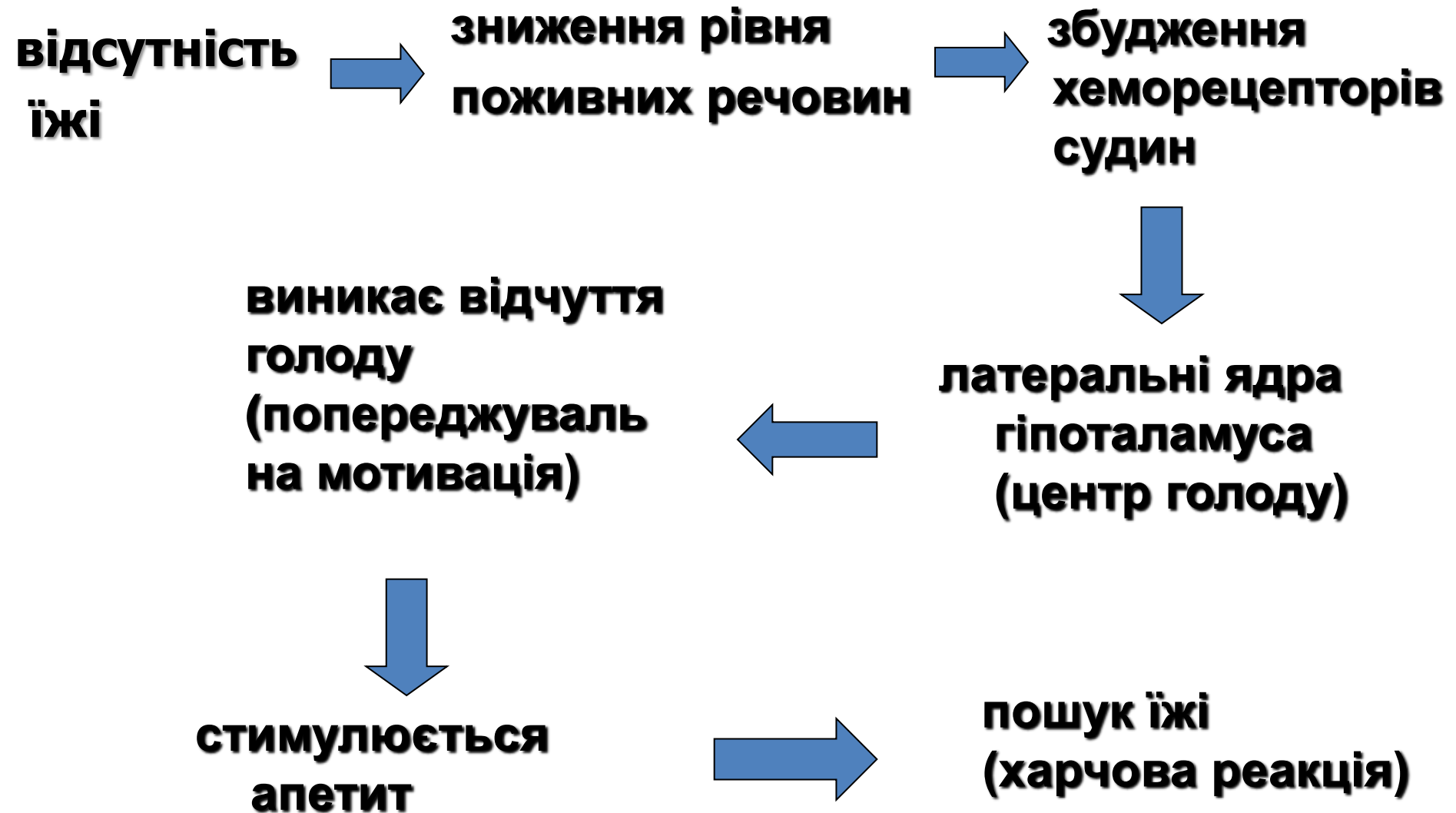
Загальна характеристика системи травлення. Харчова поведінка

Система травлення – система, що забезпечує організм поживними речовинами, які задовольняють його енергетичні, пластичні та гомеостатичні потреби.

Травлення – складний фізіологічний процес, під час якого їжа, що надходить у травний тракт, зазнає механічних і хімічних перетворень, а поживні речовини, що в ній містяться після деполімеризації всмоктуються у кров і лімфу

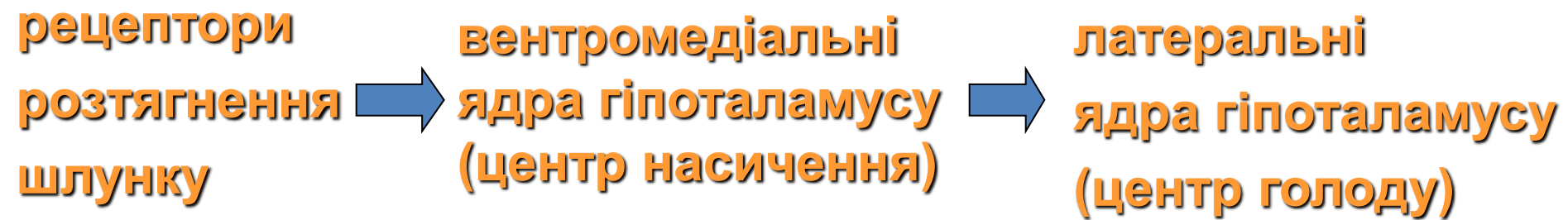
Харчова поведінка

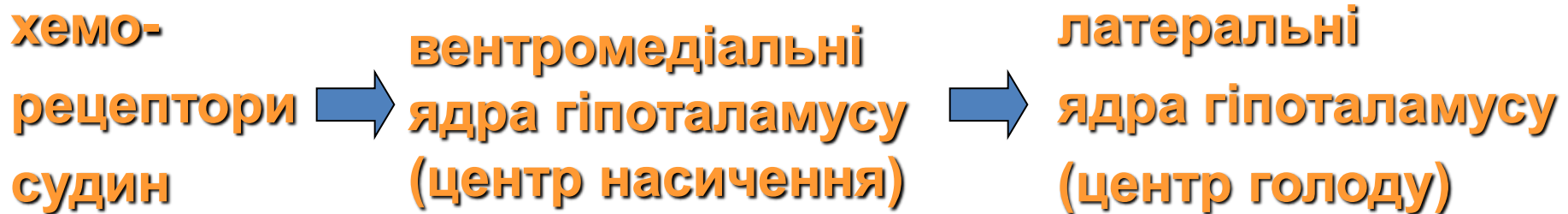

Насичення

сенсорне

метаболічне

Харчовий центр

- **Центр голоду** – латеральні ядра гіпоталамусу;
- **Центр насичення** – вентромедіальні ядра гіпоталамусу;
- **Стовбурові центри головного мозку**, які забезпечують жування, ковтання, слиновиділення, виділення травних соків, моторику;
- **Вегетативні центри спинного мозку** (бічні роги сегментів T1-T4);
- **Лімбічна система** (регулює вплив емоцій на голод і насичення, злість, лють – стимулюють голод, туга, смуток – гальмують голод);
- **Кора великих півкуль** регулює поведінкові реакції по задоволенню харчової домінанти.

Будова системи травлення

виконавчі органи

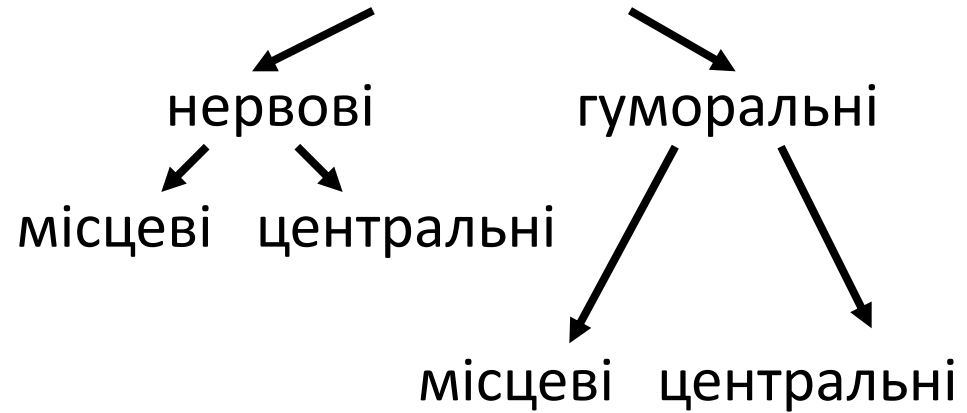

ротова порожнина;
глотка;
стравохід;
шлунок ;
тонкий кишечник;
товстий кишечник.

слинні залози;
підшлункова залоза ;
печінка.

механізми регуляції

Функції системи травлення

Основні

Моторна

Ця функція здійснюється м'язовими волокнами травного тракту і забезпечує :

- 1) жування,
- 2) ковтання,
- 3) перемішування їжі з травними соками,
- 4) пересування їжі вздовж шлунково-кишкового тракту,
- 5) виведення назовні неперетравлених залишків їжі,
- 6) надходження секретів травних залоз в просвіт ШКТ,
- 7) скорочення ворсинок кишечника;

Секреторна

Ця функція здійснюється травними залозами і забезпечує:

- 1) виділення ферментів, які здійснюють розщеплення поживних речовин,
- 2) створення оптимального рН для функціонування ферментів;

Всмоктування

Здійснюється слизовою ШКТ забезпечує транспорт речовин із травного каналу у внутрішнє середовище організму

Додаткові

Гомеостатична. ШКТ бере участь у підтримці сталості кількості води, концентрацій іонів, глюкози, амінокислот, жирових кислот та ін.

Екскреторна. ШКТ бере участь у виведенні у складі секретів продуктів обміну – сечовини, жовчних пігментів, лікарських речовин;

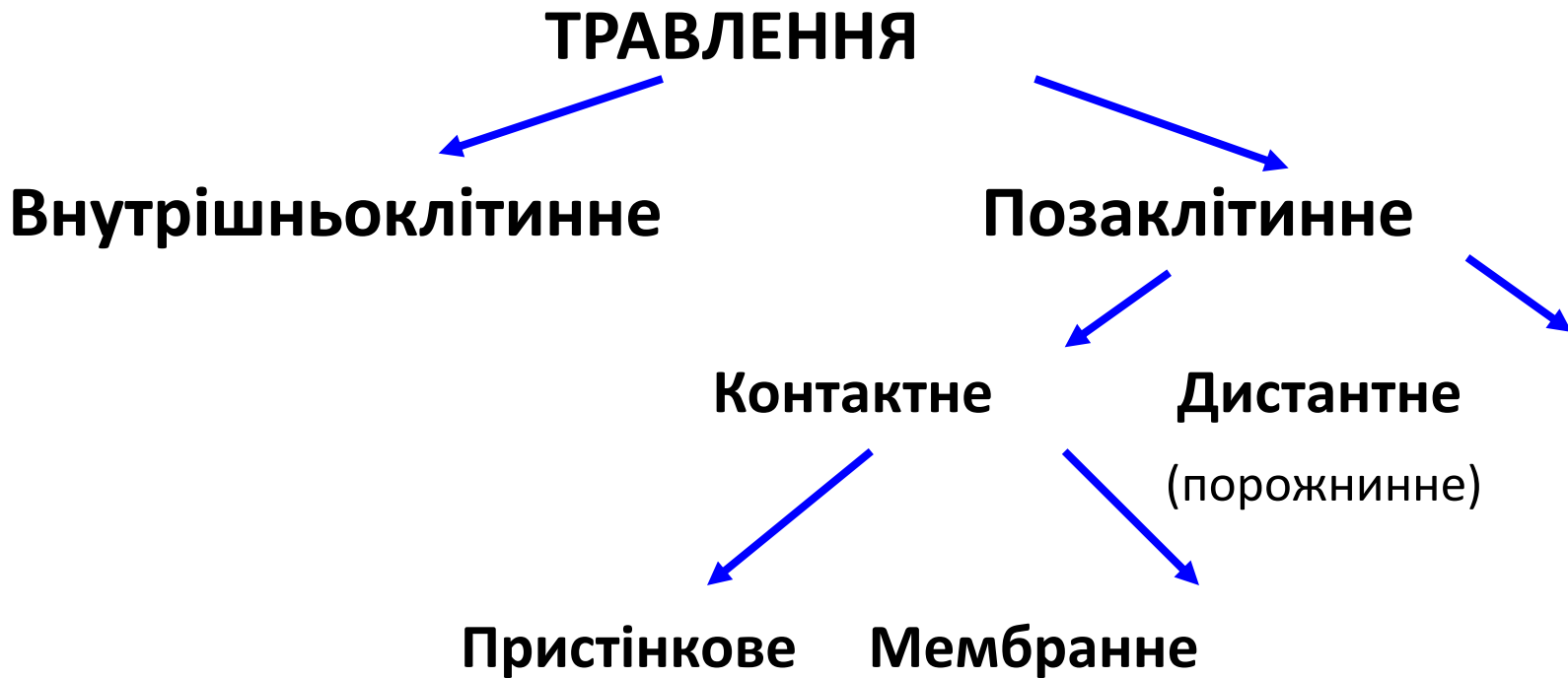
Гемодинамічна. Венозні сплетення черевної порожнини відіграють роль депо крові;

Регуляторна. ШКТ секретується ціла низка гастроінтестинальних гормонів (ГІГ), які беруть участь у здійсненні секреторної, моторної і всмоктувальної функції ШКТ;

Захисна. Неспецифічний захист здійснюється за рахунок бактерицидних властивостей слини, шлункового соку, жовчі, бар'єрної і антитоксичної функції печінки, блювоти. Специфічний захист здійснюється імуноглобулінами, що входять до складу травних секретів.

Типи травлення

- *Класифікація в залежності від локалізації*

- *Класифікація за місцем утворення ферментів*

Власне травлення

Аутолітичне

Симбіотичне

Загальна характеристика механізмів регуляції процесів травлення

Центральні нервові механізми

умовні рефлекси

виникають на запах їжі, вигляд їжі, розмови про їжу

забезпечують підготовку системи травлення до вживання їжі

безумовні рефлекси

виникають при безпосередньому надходженні їжі в організм

забезпечують такі складні рефлексорні акти, як жування, ковтання, блювоту, а також регуляцію секреції слини і шлункового та ін. соків

- **центральні нервові механізми особливо виражені у верхній частині травного каналу, по мірі віддалення від якої їх роль зменшується**

Центральні гуморальні механізми

майже не впливають на секрецію і моторику ШКТ, але мають певний вплив на всмоктування деяких речовин (кальцію, фосфатів, натрію та ін.).

Місцеві нервові механізми

За рахунок власної ентеральної нервової системи, яка функціонує незалежно від вегетативної нервової системи і регулює моторну і секреторну функцію шлунка і кишковика за допомогою периферичних рефлексів

представлена нейронами

**міжм'язового (ауербахова)
сплетення**

закінчуються переважно на клітинах гладеньких м'язів, регулюють тонус м'язів ШКТ і ритм їх скорочень

**підслизового (мейснерового)
сплетення**

закінчуються переважно на секреторних клітинах, регулюють секреторну активність ШКТ.

Місцеві гуморальні механізми

Гастрин

**G-клітини шлунка,
12-палої кишки**

**Посилює шлункову
секрецію (HCl);
панкреатичну секрецію;
моторику шлунку, тонкої
кишки, жовчного міхура**

Секретин

**S-клітини 12-
палої кишки**

**Посилює панкреатичну
секрецію (бікарбонатів),
секрецію жовчі,
пригнічує секрецію HCl
в шлунку**

ХЦКПЗ

**I-клітини 12-палої
кишки, голодна
кишка**

**Посилює панкреатичну
секрецію (ферменти);
утворення і виділення
жовчі; моторику тонкої
кишки; пригнічує секрецію
HCl в шлунку**

ШІП

К-клітини 12-палої
кишки, тонка кишка

Пригнічує моторику і
секрецію шлунка,
утворення гастрину,
посилює виділення
інсуліну

ВІП

12-пала кишка

Посилює кровообіг в
ШКТ; виділення
жовчі;
пригнічує шлункову
секрецію

Мотилін

12-пала кишка

Посилює моторику
шлунка і 12-палої
кишки, секрецію
пепсиногенів у
шлунку

ПП

підшлункова
залоза

Антагоніст ХЧКПЗ

Бомбезин

шлунок, тонка
кишка

посилює утворення гастрину,
ПП, ХЧКПЗ; посилює
моторику жовчного міхура

Вілікінін

тонкий
кишечник

Стимулює скорочення
ворсинок кишечника, полегшує
всмоктування.

Енкефалін

12-пала кишка

Посилює утворення
гастрину, гальмує секрецію
панкреатичних ферментів

Нейротензин

12-пала кишка

Гальмує секрецію
НСІ в шлунку

Соматостатин

Δ -клітини
підшлункової
залози

Посилює секрецію
шлунка і 12-палої кишки;
пригнічує виділення ПГ

Методи вивчення функцій ШКТ

Експериментальні методи

Фістульний метод.

Створення штучних ізольованих порожнин для отримання чистого секрету.

Рентгенологічні методи.

Метод забору крові, що відтікає від травних органів

Клінічні методи

Вивчення секреції :

Забір слини за допомогою капсул Лешлі-Красногорського.

Зондування шлунку і 12 п. кишки.

Вивчення всмоктування:

Проби з міченими білками, амінокислотами, жирами.

Вивчення моторики :

Мастикаціографія,

електроміографія жувальних м'язів,

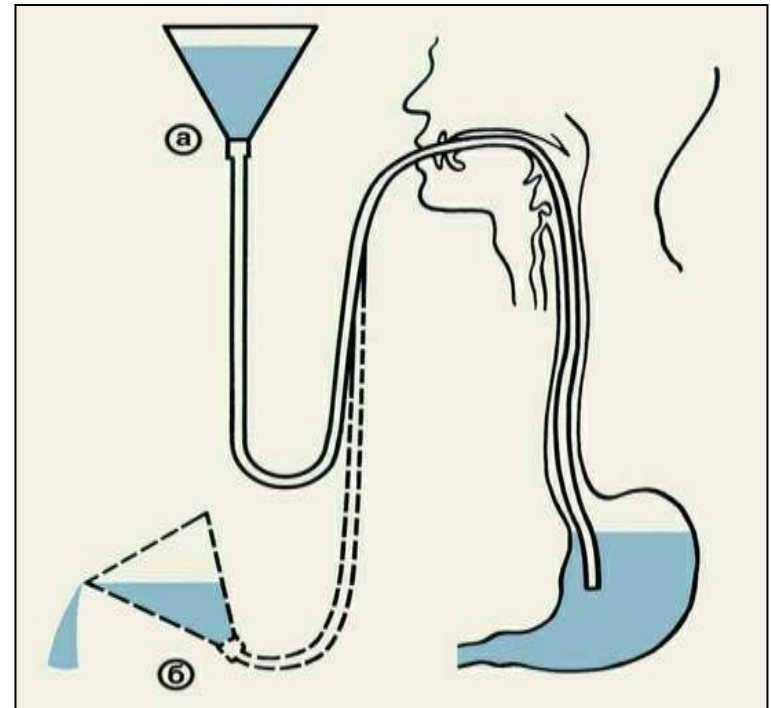
електрогастрографія.

Рентгенологічні методи.

Ендоскопічні методи.

Зондування

Зондування – це введення у порожнину шлунку або кишечника гнучкої трубки для взяття травного соку на дослідження.

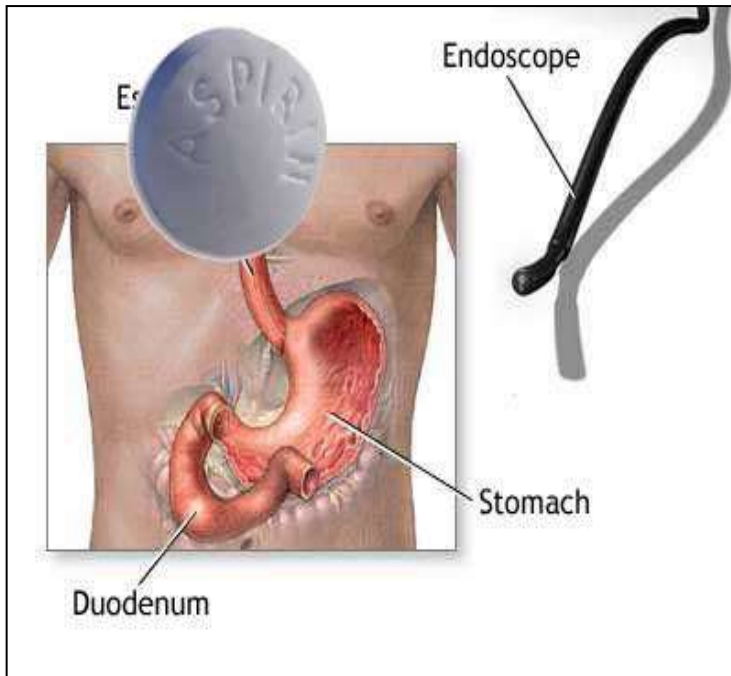

Зондування

Ендоскопія

Ендоскопія – введення у травний канал спеціальних освітлювальних приладів зі світловодами, що дає змогу безпосередньо оглянути порожнину та стінки травного каналу.

Ендоскопія

Електрогастрографія

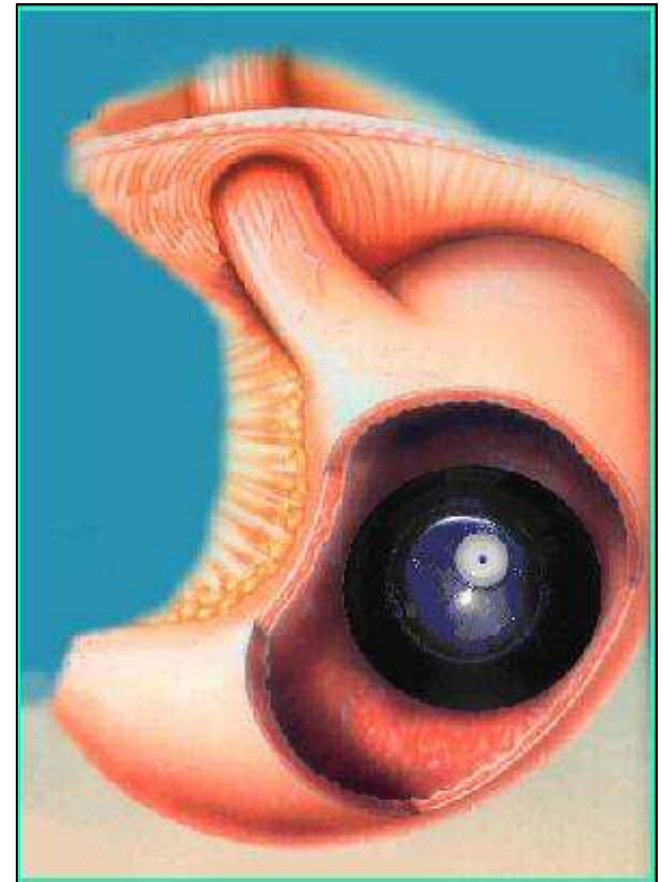

Електрогастрографія – реєстрація електричних струмів шлунка з поверхні тіла, які визначають його рухову активність.

Радіоелектронний метод

Радіоелектронні методи – дають змогу дослідити шлунково-кишкове середовище за допомогою радіопігулки”- пристрою, оснащеного датчиком, який передає інформацію, використовуючи радіохвилі.

Ультразвукова діагностика

Ультразвукова діагностика – отримує зображення внутрішніх органів унаслідок відбиття від їхньої поверхні ультразвукових хвиль.

Сканувальна томографія

Сканувальна томографія може отримувати на екрані комп'ютера зображення глибинних шарів досліджуваного органа.

Рентгенографія

Рентгенографія отримує тіньове зображення органа чи його частини на рентгенівській плівці внаслідок проходження крізь них рентгенівських променів.

